

هری پاتر میهمان تخیل بچه‌ها

○ لیلا نصیری‌ها

- عنوان کتاب: هری پاتر و جام آتش
- نویسنده: جی. کی. رولینگ
- مترجم: طوبی یکتایی
- شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه
- تعداد صفحات: ۸۳۰ نسخه
- ناشر: ثالث، کتابهای سارا
- بها: ۴۰۰۰ تومان
- نوبت چاپ: اول - ۱۳۷۹

ساعت پر شده است.

اما واقعا چه عواملی باعث شده که ماجراهای هری پاتر تا این حد با اقبال عمومی مواجه شود؟ شیوه قصه نویسی جی. کی. رولینگ برستی استوار است که او را به سنت قصه نویسی برادران گریم نزدیک می‌کند. رولینگ کتاب کودکانه نمی‌نویسد، او داستان کودکانه می‌نویسد: تخیل خوانندگان را با کمک خلق شخصیت‌های زنده و پویا به کار می‌گیرد؛ نه این که فقط توجه آنها را به تصاویر و جلوه‌های رنگارنگ کتاب معطوف کند. مهارت، تخیل، خلاقیت و جذابیت هر سه جلد همان‌هاست که در جلد اول بوده. رولینگ در قصه‌های خود با مهارت، سرنخ‌هایی را به دست می‌دهد که نوید ماجراهای بی‌شمار آینده را می‌دهند.

نبوغ رولینگ در خلق یک دنیای ملموس، از حس و حال‌های دوران نوجوانی است. او با عناصر وسوسه انگیزی، خوانندگان خود را به خواندن چندین باره این ماجراهای ترغیب می‌کند: قهرمانان پر دل و جرئت و کم سن و سال و در عین حال ناکامل، جزئیات خیال گونه و جادویی که حسرت انجامش را برای هر خواننده‌ای می‌گذارد، پیرنگ‌های پیچ در پیچ و جذاب، نزاع میان خیر و شر و بیش از همه اینها طنز. بسیاری از کتاب‌های کودکان یک یا دو عنصر از این عناصر را درآهسته‌آهسته ولی این کتاب، معجونی از تمام این عناصر است که مقاومت در برابر خواندن دوباره این ماجراها را در آدم سست می‌کند. کتاب پراست از نوعی طنز شیطنت‌آمیز و

شمارش معکوس برای جلد پنجم هری پاتر (زمانی کمتر از ۱۰۰ روز) و ساخت فیلمی از روی ماجراهای این شخصیت از زمانی کمتر از ۳۰۰ روز، توسط کارگردانی معروف (کریس کلمبوس) شروع شده است. ماجراهای هری پاتر، چاپ ویژه بزرگسالان نیز دارد؛ یعنی ماجراهای این شخصیت محبوب کودکان، در قطع دیگری و با طرح روی جلد بزرگسالانه، برای مطالعه این گروه سنی نیز چاپ شده است.

هری پاتر، خوانندگان نابینای خود را هم فراموش نکرده است. ماجراهای این شخصیت به زبان بریل نیز چاپ شده است. علاوه بر چاپ این کتاب‌ها در تیراژ نجومی (۸۰۰ هزار جلد فقط برای چاپ اول و سفارش ۵۰ هزار نسخه چاپ مجدد، آن هم فقط در یک روز)، نوار شنیداری ماجراهای هری پاتر، آن هم به صورت کامل و خلاصه نشده، در دسترس علاقه‌مندان قرار دارد، تکثیر این نوارها که یکی از بازیگران معروف برادوی، اجرای آن را برعهده دارد به صورت خلاصه نشده به این دلیل است که خوانندگان، ماجراهای مربوط به هیچ یک از شخصیت‌های مورد علاقه خود را از دست ندهند. جیم دیل معروف، نقش ۱۲۵ شخصیت HP4 (هری پاتر و جام آتش، جلد چهارم) را بازی می‌کند و چنان ماهرانه وردهای جادویی را به زبان می‌آورد که شما در بالفطره بودن جادوگری او تردید نمی‌کنید.

ماجراهای HP4، روی ۱۷ کاست (CD۱۷) و در ۲۰

اندیشیده شده باشد. در مقابل، بزرگ‌ترها نامی ندارند و فقط نسبت‌شان با شخصیت‌ها بیان می‌شود: بابا، زن بابا، عمو، ننه یاشار، دده یاشار، آجان و...
یاشار نیز نامی ترکی است، به معنای جاوید و ماندنی. شاید پیوند این دو شخصیت در اوج، بیان‌گر تعالی جاویدی باشد که در انتظار هر انسان است.

○○○

اولدوز و کلاغ‌ها، از لحاظ جاذبه دراماتیک، داستانی پویا به شمار می‌آید؛ چرا که پهرنگی، با استفاده از شگردهای ویژه که گاه تعدد حوادث است و گاه عنوان جذاب و گاه تعلیق، توانسته داستانی خلق کند که هر لحظه خواننده از خود بیرسد که بعد چه می‌شود؟

از طرفی به مسئله جاندارپنداری و سخن‌گوینداری اشیا و حیوانات نیز توجه ویژه داشته است و این رویکرد، به او در بیان تجربه‌های آموزشی کمک کرده است. اولدوز و کلاغ‌ها در واقع، دنباله داستان اولدوز و عروسک سخن‌گوست. در این داستان، جاندارپنداری عروسک، پرواز تخیل را سبب شده است و اولدوز و کلاغ‌ها، حرف زدن با حیوانات.

به هر ترتیب، نثر روان و شیوایی که البته در موارد نادر، دچار سکنه‌های جزئی می‌شود، از دیگر ویژگی‌های این داستان به‌شمار می‌آید.
خواندن داستان‌های صمد، دنیایی زیبا را به ما معرفی می‌کند که لبریز از صفا و صداقت کودکان است. با او راه می‌افتیم و زیادی هم فکر نمی‌کنیم؛ چرا که اگر راه بیفتیم، ترس مان به کلی می‌ریزد.

پانویست‌ها:

- ۱- از ماهی سیاه کوچولو.
- ۲- زندگی و مرگ صمدپهرنگی، اسماعیل جمشیدی، ناصر خسرو، ۱۳۵۷، صص ۶۲ و ۶۳.
- ۳- همان‌جا و از زبان اسد پهرنگی (برادر صمد).
- ۴- اولدوز و کلاغ‌ها را صمد در پاییز ۱۳۴۴ نوشته است.
- ۵- اولدوز و کلاغ‌ها، نشر ماهریز، صص ۷۲.
- ۶- همان، صص ۲۵.
- ۷- همان، صص ۲۴.

شگفت‌انگیز. همین که کتاب را باز می‌کنید رولینگ از راه می‌رسد و با یک «جی مجی» شما را به جادویی دچار می‌کند که کتاب به دست‌های‌تان بچسبد و آن را رها نکنید. رولینگ یک طنزپرداز قهار است؛ طنزپردازی که خشمش متوجه بی‌عدالتی، خشونت و حماقت امروزی است که مثل خوره به جان زندگی افراد می‌افتند و از همه چیز برای خود سوژه درست می‌کنند. جنابیت شوخی او بارینا اسکیتز خبرنگار، در آن است که او را در قالب یک سوسک مزاحم همه جا در کمین آدم‌ها قرار می‌دهد.

هر چند که ماجرای کلی داستان (خط کلی داستان)، نو به نظر نمی‌رسد، رولینگ کارش را درست انجام داده است. رولینگ در خلق فانتزی خود، از نوعی کهن الگو در ادبیات فانتزی کودکان بهره گرفته؛ آموزش قهرمان. براین اساس، هیچ قهرمانی - از هر جنسیتی - تاثیر خود را بدون طی یک دوره کار آموزشی یا شاگردی نخواهد گذاشت. امتحانات مدرسه‌ها گوارتر که نوعی هاروارد جادوگری است، همه امتحانات عملی است. در این مدرسه، همان قدر که به کار گروهی دانش‌آموزان توجه می‌شود، فردیت شخصیت‌ها نیز مورد توجه است. به بچه‌ها این امکان داده می‌شود که جایگاه خود را در میان افراد پیدا کنند. هم چنان که این بچه‌ها در تلاش برای به دست آوردن نمره در امتحانات فردی خود هستند هر یک از آنها باید بکوشد تا برای گروه خود امتیاز کسب کند. در واقع، تمرینی برای حضور فرد در میان جمع و کارگروهی و همه اینها یعنی آموزش فرد، آموزش نوجوانان دختر و پسر و شاید یکی از دلایل موفقیت کتاب در جلب توجه خوانندگان نوجوان دختر و پسر ما به یک اندازه همین مقوله است.

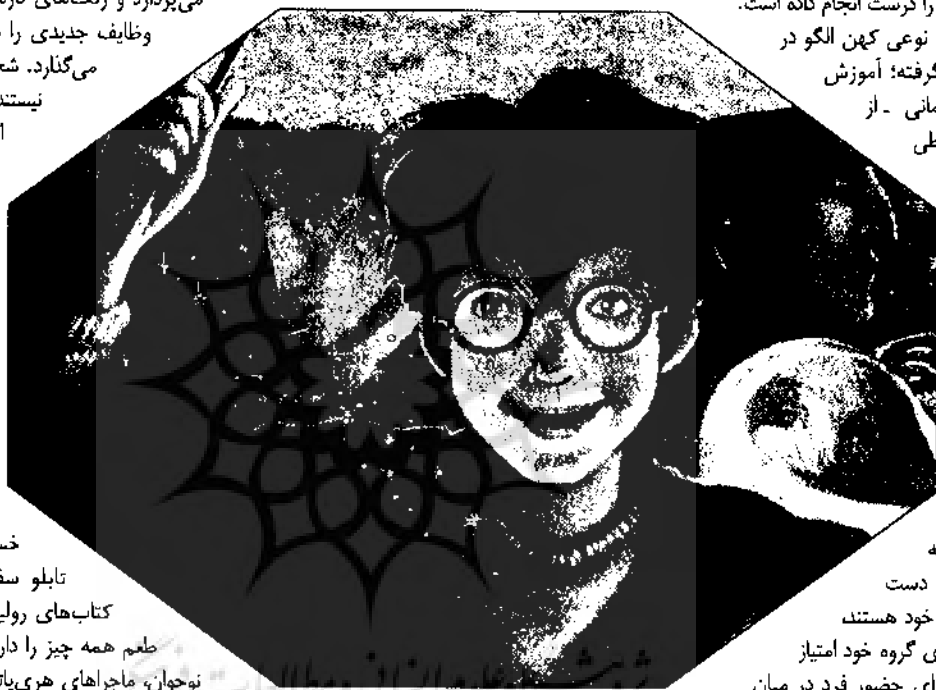
درست است که عناصر مافوق طبیعی در تمام سطور داستان به چشم می‌خورد، اما شخصیت‌های رولینگ، همه ابعادی انسانی دارند.

رولینگ به مهارت‌های فیزیکی همان قدر اهمیت می‌دهد که به مهارت‌های اخلاقی و عقلانی در بخشی از داستان «هری پاتر و زندانی آزکابان» که تشویق حضور سیریوس بلک، همه را فراگرفته، هری پاتر فقط در فکر آن است که مسابقه روز بعدش را برود و همین یکی از دلایل موفقیت داستان‌های هری پاتر است. رولینگ سوالات اخلاقی متعددی را در آثار خود مطرح می‌کند، اما برخلاف لوئیس کارول، واکنش در مقابل این سوالات را به خوانندگان خود دیکته نمی‌کند.

لوئیس کارول، خالق فانتزی معروف «آلیس در سرزمین عجایب» قابل به وجود دو نوع فانتزی است: فانتزی از نوع وقایع جادویی و فانتزی از نوع تحقق آرزو. لوئیس نتیجه گرفته است که فانتزی از نوع جادو، برای

تصورات و خیالات و روح بشر سالم استه در حالی که فانتزی از نوع تحقق آرزوها از آن جایی که باعث می‌شود خواننده نوجوان، خود را یک فوق ستاره فرض کند نوعی دروغ گفتن به شخصیت است و خواننده را نسبت به سرنوشتش ناراضی می‌کند. رولینگ از هر دو نوع فانتزی بهره برده، اما از آن جا که ذهنیت شخصیت‌های رولینگ با ما چندان فاصله‌ای ندارد، می‌توان از زیر بار هر یک از سرنوشت‌های ناخوشایند شانه خالی کرد.

داستان‌های رولینگ، هم چنان که می‌تواند برای نوجوانان

درست است که عناصر مافوق طبیعی در تمام سطور داستان به چشم می‌خورد، اما شخصیت‌های رولینگ، همه ابعادی انسانی دارند.

داستان‌های رولینگ،

هم چنان که می‌تواند برای نوجوانان

کلاس درسی در زمینه جغرافی،

اسطوره‌شناسی، افسانه‌ها و... باشد،

می‌تواند کلاس درسی هم

برای نویسندگان ما باشد.

کلاس درسی در زمینه جغرافی، اسطوره‌شناسی، افسانه‌ها و... باشد می‌تواند کلاس درسی هم برای نویسندگان ما باشد. شخصیت‌های رولینگ سه بعدی و حتی در مواردی چهار بعدی‌اند. آنها در طول داستان، جلوه‌هایی از شخصیت خود را به نمایش می‌گذارند که به هیچ وجه قابل پیش‌بینی نیست. با پیش رفتن ماجراهای هر کتاب، به لایه‌هایی از شخصیت‌های رولینگ برمی‌خوریم که عمیق‌تر و عمیق‌تر می‌شود. رولینگ علاوه بر خلق شخصیت‌های جدید که هر کدام فضایی برای تنفس دارد و راه خود را پیش می‌برد، به بررسی ابعاد مختلف شخصیت‌های پیشین داستان خود می‌پردازد و رنگ‌های تازه‌ای به زندگی آنها می‌بخشد. او وظایف جدیدی را بر دوش شخصیت‌های قدیم خود می‌گذارد. شخصیت‌های رولینگ سیاه و سفید نیستند؛ طیفی از رنگ‌ها را شامل می‌شوند.

اگر رولینگ (غیر جادوگرها) را آدم‌هایی دست و پا چلفتی می‌داند (که البته، خودش یکی از آن مشنگ‌هاست)، در مقابل، به جادوگرانی هم بر می‌خوریم که چندان قابل اعتماد و خوش طینت نیستند. جادوگران رولینگ، رنگارنگ‌اند؛ از همه طیف.

خلاصیت رولینگ در ایجاد فضای جادویی قابل باور، با حضور تابلوهایی که جان دارند و شخصیت‌های‌شان برای رفع خستگی و کسالت، از این تابلو به آن تابلو سفر می‌کنند، اعجاب‌آور است. کتاب‌های رولینگ مثل آب نبات‌های جادویی، طعم همه چیز را دارند. امیدوارم نویسندگان کودک و نوجوان، ماجراهای هری پاتر را بخوانند. شاید شانس بیابوند و هری پاتر، با چوب جادویش، از آنها نویسنده‌ای بسازد در حد و اندازه جی. کی. رولینگ!

بحث در مورد ترجمه این کتاب‌ها (هری پاتر و حفره اسرارآمیز با ترجمه سعید کبریایی و هری پاتر و اتاق اسرار هری پاتر و زندانی آزکابان، هر دو با ترجمه ویدا اسلامی، از کتاب سرای تندیس و هری پاتر و جام آتش، ترجمه طوبی یکتایی، از نشر ثالث) زیاد است که البته این یادداشت، نقد اثر است نه نقد ترجمه. آن چه بیش از همه، خواننده را هنگام خواندن این کتاب‌ها آزار می‌دهد، این است که این کتاب‌ها همه برای گروه سنی ۹-۱۲ سال نوشته شده که به نظر می‌رسد مترجمان محترم، به دلیل ناآشنایی با فضای مخاطبان این گروه سنی، چندان آن را رعایت نکرده‌اند. از همه مهم‌تر آن که در ترجمه جلد چهارم (هری پاتر و جام آتش) فضای طنزآورد اثر رولینگ، کاملاً مخدوش شده است؛ یعنی متأسفانه، از طنز گزینده و جذاب رولینگ، در ترجمه فارسی چندان خبری نیست. و نکته آخر، آن که ای کاش مترجمان یا ناشر محترم، «هری پاتر و حفره اسرارآمیز» «هری پاتر و سونگ جادو» و «هری پاتر و زندانی آزکابان» خطاهای فاحش در توصیفات پشت جلد کتاب را پیش از چاپ، تصحیح می‌کردند.